

МІФОСЕМАНТИЧНА ТА МІФОПОЕТИЧНА СКЛАДОВІ УЯВЛЕННЯ ПРО СЕБЕ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Крупельницька Людмила¹, Кудріна Тетяна²

¹Доктор психологічних наук, в.о. завідувача кафедри психодіагностики та клінічної психології факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ (Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0594-2369>
SCOPUS ID: 57210893985
ID RESEARCHER: S-8523-2019

²Кандидат психологічних наук, доцент кафедри психодіагностики та клінічної психології факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ (Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8553-2457>

UDC: 159.922

АНОТАЦІЯ

У дослідженні взяли участь 85 студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, які навчаються за спеціальностями «психологія» та «військова психологія»; середній вік – 21,9 років. Здійснено квалітативний та квантитативний аналіз уявлень про себе, репрезентованих у формі малюнків та нерелексивних міфопоетичних самоописів. Для аналізу тем та образно-символічного змісту текстів використовувався метод контент-аналізу. Показано, що міфосемантичний та міфопоетичний компоненти уявлення про себе студентів-психологів співвідносяться як менш та більш диференційовані його складові, які репрезентують малоусвідомлювані особистісні смисли, життєві орієнтири та їх специфіку у досліджуваних; в них відбиваються насамперед аспекти особистісної і професійної ідентифікації та вибору життєвого шляху. Встановлено, що міфопоетичні самоописи студентів-психологів за параметрами тематичного та образно-символічного наповнення, а також відповідного самопозиціонування утворюють п'ять смислових блоків, нерівномірно представлених у досліджуваних групах. Розбіжності в тематичному та образно-символічному наповненні смислових блоків відображають певну обмеженість символізації щодо проблемних для особистості тем. Уявлення про себе у студентів-цивільних психологів більшою мірою специфіковані аспектами рефлексивності та особистісного розвитку, а у студентів-військових психологів – аспектами соціальної нормативності та позитивності.

Ключові слова: міфосемантична складова, міфопоетична складова, студенти-психологи, уявлення про себе, нерелексивні міфопоетичні самоописи, теми, смислові блоки, образи.

Постановка проблеми. Професія психолога навіть на тлі професій типу «людина-людина» сильно вирізняється. Психологу для здійснення його професійної діяльності, поряд з різними специфічними компетенціями, необхідно обов'язково мати у своєму арсеналі установку на самопізнання та достатній рівень саморозуміння. Саморозуміння ж пов'язане з аспектами самосприйняття та самооцінки, які безпосередньо асоційовані з ефективністю професійної діяльності психолога (Boshra, 2016, Brenner, 1988, Willer, 2014). Знання про ці аспекти є тим більш важливими та актуальними на

етапі підготовки психологів.

Самосприйняття формується як певна організація уявлень людини про себе, результатом якої є образ Я (Михайлова, & Таскина, 2017), який є складовою Я-концепції як рефлексивної системи установок, спрямованих на себе (Келли, 2000: 39). Слід зазначити слушну позицію В. Серкіна (Серкин, 2016), який наголошує на вживанні терміна «уявлення про себе», коли йдеться про результат сприйняття, та використанні терміна «образ Я» у контексті розмови про сприймання як процес.

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © Liudmyla Krupelnyska, Tetiana Kudrina

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

До найцікавіших та найменш вивчених особистісних планів належить міфологічна складова уявлення про себе, у якій при більш диференційованому аналізі виявляються міфосемантичний, міфопоетичний та міфонаративний рівні (Лобок, 2001). Під міфом може розумітися будь-яка «суб'єктивна істина», прийнята без доказів; міфологічні уявлення лежать в основі свідомості навіть найосвіченіших людей, які позиціонують себе як людей з раціональним мисленням (Лобок, 1997: 15). Міфологічна ідентифікація вивчена у якості механізму, який вносить в уявлення людини про себе та світ «систематичний зсув» (Чудова, 1999); при цьому емпірично доведено існування зв'язку між рисами, які людина собі атрибує, та типом міфологічного сюжету, з персонажем якого вона себе ідентифікує.

На міфологічному рівні представлені специфічні світоглядні установки, які, на відміну від емпіричного узагальнення індивідуального світогляду, практично не підлягають самостійному аналізу та корекції, хоча й лежать в основі індивідуального світогляду людини та складають «крило» соціокультурних уявлень, «запозичених ззовні у «готовому» вигляді» (Леонтьєв, 2004). Інакше кажучи, у світосприйнятті людини виокремлюються дві складові: аналітична та «міфопоетична» (Козолупенко, 2009).

Терміни «міфопоетичний» та «міфологічний» у багатьох контекстах вживаються як синонімічні. Для уникнення термінологічної плутанини у даній статті за терміном «міфопоетичний» ми зафіксуємо функцію позначення одного з рівнів особистості, співвідносних з міфом, поряд з міфосемантичним та міфонаративним рівнями, а для позначення узагальненої складової світосприйняття, самосприйняття та уявлення про себе використовуватимемо термін «міфологічний». Міфологічне світосприйняття має свою специфіку, яка виявляється у тексті через особливу побудову образів, метафоричність та символічність мови, багатопостасність та обротність героїв.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Використання міфологічних образів та сюжетів у сучасних художніх текстах базується на реконструкції міфологічної свідомості і часто позначається терміном «міфореставрація» (Колесніченко & Харицька, 2020). Обов'язковим атрибутом міфореставрації є мислення

цілісними образами-символами, яке нам дісталось як спадок архаїчного мислення (Красных, 2020).

При сучасному міфотворенні типові структурні та стилістичні особливості міфологічного мислення кладуться в основу та слугують моделлю: новий міф створюється за зразком класичного культурного міфу (Кобзар, 2010). Міфологічні образи і ситуації, представлені у психіці людини у якості архетипної основи та міфологічного каркасу світосприйняття, можуть міститись у тексті не лише експліцитно, а й імпліцитно, виявляючись через конкретно-образні, символічні способи зображення реальності – міфологеми та найменші змістові елементи міфу – міфеми.

Психологічна сутність та функції персонального міфу і міфологічного світогляду представлені у роботах психологів, філософів та психолінгвістів (Гуцол, 2015, Крупельницька, 2020, Лобок, 1997, Лосев, 1991, Мещерякова, 2001, Некрасова, 2011, Серкин, 2018, Чудова, 1999, Arlow, 2018, Brooks, 2016 та ін.). Серед методів, співвідносних зі специфікою предмета дослідження, виокремлюються психолінгвістичні методи, оскільки персональний міф доречно розглядати як текст (Мещерякова, 2001, Некрасова, 2011).

У публікаціях останніх років, близьких до тематики дослідження, розкрито специфіку Я-дискурсу (Калмиков, 2017), роль міфопоетичних практик у навчанні (Shann, 2015), психолінгвістичне значення метафори (Hendricks, Bergen, & Marghetis, 2018, Aloairdhi & Kahlaoui, 2020); запропоновано асоціативний портрет студентів України (Самійлик, 2016).

Дослідження міфологічного аспекту самосвідомості є своєрідним викликом для науковців, пов'язаним з необхідністю пошуку адекватних методичних підходів. Е. Мещерякова (Мещерякова, 2001) вивчала персональні міфи студентів, аналізуючи психосемантичний простір тексту, утворений комплексом тем-ознак. Вона аналізувала інтенціональність тексту як наративу, а також здійснювала психолінгвістичне портретування лексики через аналіз частин мови, мовної активності та контекстуальної ємності тексту. Дослідниця виявила, що в різних типах персональних міфів – прагматичному, романтичному та егоцентричному – уявлення про себе визначається характером і стилем саморепрезентації Я в тексті та типом текстової поведінки, а особливо

сті персональних міфів виявляються в різній життєвій події емпіриці сюжетних варіантів, темах-ознаках тексту та у специфіці мовних засобів.

У психологічній концепції міфу, яку Д. Леонтьєв (Леонтьев, 2004) вважає «найбільш переконливою і евристичною з точки зору комунікації між психологією та іншими науками про людину і суспільство», А. Лобок (Лобок, 2001) постулює, що в основі пізнання предметної реальності завжди лежить її міфологічне творення. Кожне слово мови може бути повноцінно зрозуміле лише в контексті багаторівневої міфосемантики. Це стосується не лише архаїчних мов, а й сучасних, розвинених мовних реальностей.

Загалом, феномен міфу та міфологічне світосприйняття сьогодні добре опрацьовані на філософському рівні, але лише починають опрацьовуватись на психологічному та психолінгвістичному рівнях. Емпіричні ж дослідження у зазначеній царині науки нині є поодинокими та розкривають лише деякі аспекти складної й багатогранної проблеми міфологічних свідомості та самосвідомості.

Метою даної статті є аналіз міфосемантичної та міфопоетичної складових уявлення про себе студентів-психологів.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проводилося на вибірці студентів КНУ імені Тараса Шевченка, всього – 85 осіб, але аналіз даних та формулювання висновків здійснювались на основі дослідження 79 осіб (47 – жіночої та 32 – чоловічої статі), оскільки 6 робіт не відповідали критеріям самостійності: вони були копіями матеріалів з інтернет-мережі і не могли аналізуватися поряд з самостійними роботами. 49 осіб зі сформованої дослідницької вибірки навчаються на факультеті психології на магістерських програмах «Психологія», «Клінічна психологія з основами психотерапії» за спеціальністю «психологія»; 30 осіб – у Військового інституту КНУ імені Тараса Шевченка на гуманітарно-лінгвістичному факультеті за спеціальністю «військова психологія». Надалі ці групи умовно позначатимемо як «студенти-цивільні психологи» (ЦП) та «студенти-військові психологи» (ВП). Середній вік досліджуваних – 21,9. Серед ЦП осіб жіночої статі – 39, чоловічої – 10. Серед ВП осіб жіночої статі – 8, чоловічої – 22.

Дослідження проводилося восени 2020 року у дистанційній формі, в умовах карантинних обмежень, пов'язаних з пандемією COVID-19. Студенти отримували інструкцію у відео-форматі, у додатку Meet Now на платформі Skype, а після виконання завдання відправляли фотокопії робіт на електронну пошту дослідника.

Ідея дослідження базується на міфосемантичних концепціях мови та розвитку особистості (Лобок, 2001). Досліджуваним надавалась інформація щодо істотних ознак міфосемантичного, міфопоетичного та міфонаративного особистісних рівнів, після чого вони отримували **інструкцію** до 3 завдань:

1) *Пропоную Вам звернутись до міфосемантичного рівня своєї особистості. Щоб актуалізувати цей рівень, виконайте, будь ласка, таке завдання: візьміть листок паперу і намалюйте образ, який, з Вашої точки зору, добре відбиває Вашу особистісну специфіку. Якщо згодяться кольорові олівці чи фломастери, використайте їх.*

2) *А тепер звернімось до міфопоетичного рівня особистості. Для актуалізації цього рівня виконайте наступне завдання: напишіть щось про себе у міфопоетичній формі, тобто у своєму індивідуальному стилі, не зважаючи на «стандарт» і «норми», навмисно не використовуючи раціонально-рефлексивних навичок, розвийте ідею образу, який ви намалювали у словесній формі. Це може бути щось, схоже на коротенький (чи не дуже коротенький – як піде) вірш, щось, схоже на білий вірш – на тему Вашого образу та відчуттів та інтуїції, пов'язаних з ним.*

3) *Нарешті, звернімось, до міфонаративного рівня особистості. Для актуалізації цього рівня необхідно розказати про себе, свою унікальну особистість у художньо-символічній (якщо вийде – у міфологічній) формі, ніби Ви пишите коротке оповідання чи міфологічний сюжет про певного літературного чи міфологічного героя, але насправді – про себе. Ті міфопоетичні знахідки, які Ви зробили на попередніх етапах, на цьому рівні вже повинні бути розгорнуті у вигляді словесного художньо-міфологічного оповідання. Це оповідання має зайняти приблизно 1-4 сторінки тексту, але якщо є потреба викласти оповідання у більшому обсязі, обмежень немає.*

На виконання цих трьох завдань було відведе-

но 1 год 20 хвилин, проте жорстких обмежень у разі виникнення бажання продовжити виконання не встановлювалося. Українською мовою написано тексти 24 ЦП та 27 ВП, російською – 25 ЦП та 3 ВП.

Оскільки результати аналізу, отримані у ході дослідження, значні за обсягом, у даній статті ми зупиняємося на аналізі двох перших етапів (завдань), тобто дослідження міфосемантичного та міфопоетичного уявлення про себе. Аналіз третього етапу – дослідження міфонаративної складової уявлення про себе – ми плануємо висвітлити в наступній публікації.

У якості **методів** обробки отриманих даних використано квалітативний та квантитативний аналіз уявлень про себе, репрезентованих у формі малюнків та нереклексивних міфопоетичних самоописів. Для аналізу образно-символічного змісту текстів використовувалася метод контент-аналізу.

Перше завдання мало на меті актуалізацію міфосемантичного особистісного рівня, тобто дословесного і дорефлексивного рівня граничних образів та інтуїції, філогенетично та онтогенетично найбільш раннього. Це завдання використовувалось як старт та поштовх для актуалізації міфопоетичного уявлення про себе, результати якого фіксувались у другому завданні.

Отже, досліджувані малювали образ, з яким вони себе асоціюють, за дотримання вимоги «нереклексії» з приводу цього образу. Звісно, ця вимо-

га могла бути дотримана тією чи іншою мірою, але умова її дотримання наголошувалася. На рис.1 наведено деякі з виконаних малюнків.

У малюнках були представлені образи:

1) *людини у різних ситуаціях та комбінаціях елементів* – 27 (34,17 %), з них: звичайної людини – 12 (15,19%), людини у поєднанні з природним явищем – 7 (8,86%), людини у поєднанні з предметами – 2 (2,53%), людини, розділеної навпіл на нетотожні частини – 2 (2,53%), принцеси – 2 (2,53%), блязня – 2 (2,53%); 2) *дороги, різних доріг, роздоріжжя* – 10 (12, 66%); 3) *міфічних істот* – 10 (12, 66%), з них відомих міфічних істот – 4 (5,06%) і оригінальних – 5 (6,33%); 4) *тварин та рослин* – 8 (10,13%), з них незвичайних тварин та рослин – 2 (2,53%), звичайних тварин – 6 (7,59%); 5) *птахів* – 6 (7,59%), серед них: птахи в польоті, у гнізді, спостерігачі зверху; 6) *абстрактних символів* – 6 (7,59%); 7) *оригінальні образи*, що зустрічаються найчастіше одноразово – 12 (15,19%), серед них: сходи, які ідуть по колу і повертаються там, де й почались; обмеження у вигляді пляшки, іграшкова людина з серцем, закритий куб, хлопець, який тримає на собі земну кулю, радіоприймач, комп'ютер, різні світи, різні планети, космос.

Слід зазначити, що образи звичайної людини і звичайної тварини з більшою частотою зустрічаються у чоловічій частині групи ВП: у 14 з усіх 18 випадків. Це,

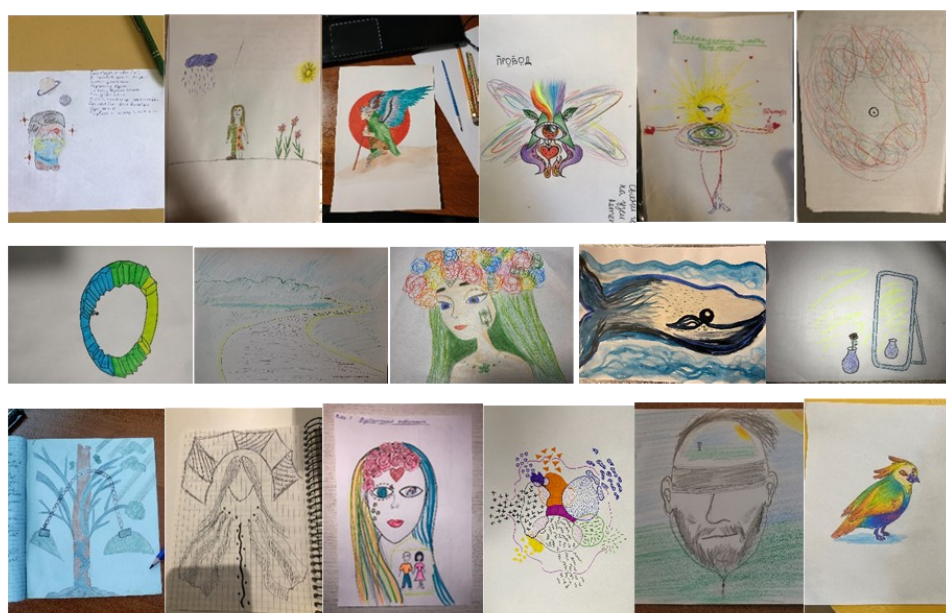

Рис.1. Приклади малюнків до завдання на актуалізацію міфосемантичної складової уявлення про себе

очевидно, вказує на певні труднощі метафоризації та символізації у цих осіб. У той же час абстрактні символи зустрічаються лише у групі ЦП. Усі образи «класичних» міфічних істот також зустрічаються лише у чоловічій частині групи ВП, образи оригінальних міфічних істот: один – у групі ВП, всі інші – у групі ЦП.

Образи дороги та роздоріжжя, які зустрічаються досить часто в обох групах, і в жіночій, і в чоловічій частинах вибірки, відбивають соціальну ситуацію, специфіковану перехідним становищем у період навчання та низьким рівнем визначеності стосовно майбутнього.

У жіночій частині групи ВП образи на малюнках відбивають конфліктність в усвідомленні ролі «дівчина-військова». З 8 образів містять ознаки такого конфлікту. Як приклад, на одному з цих малюнків одна половина дівчини – у військовій формі (з цього ж боку намальована хмара, з якої падає дощ), а інша половина

– у платті (з цього боку намальовані також квіти і сонце). У жіночій підгрупі ВП також наявні образи принцеси, дівчини-місяця, мавки, дівчини у військовій формі з великим різнокольоровим серцем перед нею, затишної кімнати з квітами та зорями за вікном, тобто образи, які традиційно вважаються жіночими.

У образах, актуалізованих у групі ВП, також відбивається проблема обмежень, які доводиться приймати. На неї вказують, наприклад, зображення дерева з цепом та гірками на його кінцях, зображення закоркованої пляшки, всередині якої берег моря, пальма та чайка, тощо.

Друге завдання було спрямоване на актуалізацію міфопоетичного рівня уявлення про себе за допомогою нерелексивних міфопоетичних самоописів студентів. Отримані результати первинного аналізу текстів відображено у табл. 1.

Таблиця 1.

Теми, образи та символи міфопоетичних самоописів

№	Теми	Образ, символ	Б
10	Особистісна унікальність при зовнішній невиразності	Образ: Крапля в океані Символ непомітної унікальності	Р Е Ф Л Е К С И В Н А
17	Сутність і другорядні речі. Рух дорогою життя. Самотність	Образ: дорога, відмова від прикрас задля суті Зображення життєвого шляху без прикрас	
18	Плин часу	Образ: Зміна пір року Символ плину часу	
19	Споглядання світу	Образ: дівчина, яка споглядає світ Зображення споглядання та аналізу	
21	Рух до мудрості	Образ: образ людини, що йде через ліс і день до місяця ночі Символ символізує рух до мудрості	
23	Я як психолог	Образ: сліпий художник Символ роботи психолога, який не може бачити повністю результатів своєї роботи	
26	Особливі здібності лікувати печаль	Образ: Відьма, яка уміє лікувати печаль і малює троянди Символ символізує особливі здібності, пов'язані з впливом на людей	
27	Все йде по колу. Щастя та буденність. Самотність. Пошук опори в інших як проблема. Емоційна перенасиченість, яка чергується з емоційною «нестачею»	Образ: 1) Людина іде крутими сходами по колу і приходить у те саме місце, 2) два різних світи знаходять один одного Символ 1) замкненого смислового простору, 2) розімкнення замкненого простору	
38	Різні долі як даність	Образ: хтось летить, хтось падає Символ приреченості на свою долю	
39	Особистість у хаосі	Образ: Навколо – хаос, центр – у мені Символ центрованої особистості	
40	Нереалізованість справжніх цінностей. Втрачений час і можливості. Ролі і особистість	Образ: збудований спосіб життя як незатишний палац, під маскою немає обличчя (символ несправжніх цінностей). Символ нереалізованості справжніх цінностей	Л Ю Д И Н А
42	Спостереження за життям інших людей та аналіз. Роздуми на тему переважання дурості у світі	Образ: Пташка, яка піднялась вгору та спостерігає звисока за тим, що відбувається внизу Символ позиції спостерігача та аналітика	
45	Спостереження за життям та розуміння його різних аспектів	Образ: істота сидить високо в горах і спостерігає Символ позиції спостерігача та аналітика	
46	Процес пізнання як розширення визначеності. Спадкоємність пізнання	Образ: рух смислів, гіпотез, теорій, причин, практики Символ пізнання	
23 в	Мудрість	Образ: мудрець у хатині поряд з лісом Символ розумне начало	
29 в	Пізнання власного життя. Мрія про країну «без бідності, мітингів і вічних вогнів». Бажання «врятувати нашу землю, розбити цей лід, що окутав хати та домішки, завдав стільки бід». Складність та суперечливість самореалізації	Образ: книга життя, листаючи яку, знаходиш себе Символ власне життя, яке ще не пізнане та не зрозуміле	
30 в	Роль міфу у особистісному бутті	Образ: «Думки, фантазії та мрії, ... сподівання, вимисли, надії - у міфи втілені, щоб там жило, дійде до нас та дечого навчить, щоб думку сплячу іноді збудить». Зображення міфу як інструмент пробудження мислення	

Продовження Таблиці 1.

2	Змінна ідентичність Самопізнання	Образ: людина в пошуку («безлад в голові», «Я така», - «Ні, я інакша!» Зображення постійних змін ідентичності	Л Ю Д И Н А У Р О З В И Т К У Т А П О Ш У
5	Прагнення до зняття обмежень	Образ: політ птахів Символ пошуку нового та зняття обмежень існуючого	
9	Зробити те, що важливе, але не зроблене. Зрозуміти те, що неочевидно.	Образ: Людина серед інших людей Символ розуміючих відносин	
11	Покроковий життєвий шлях. Скінченність і нескінченність	Образ: шлях до зірок Символ життєвого шляху	
12	Опис яскравої зовнішності. Пошук відповідей на важкі життєві питання	Образ: дівчина з розпущеним «золотим» волоссям стоїть і шукає відповіді на важкі питання Символ орієнтації у житті молодої дівчини	
13	Небезпека самотнього «польоту» - бажання самотнього «польоту»	Образ: пташка довго сидить у гнізді, бо боїться вилітати, а коли наважиться полетіти, її ловить чорний кіт Символ «відкладеного» життя	
15	Необхідність пам'ятати найголовніше. Ми змінюємо світ, і світ змінює нас. Роль і особистість. Задавати свій ритм життя – уникнути страхів. Хаос і порядок. Любов	Образ: фрагментарні, незавершені образи-відчуття, передані словами з різних мов Символ розрізнених аспектів буття	
22	Природа у своїй красі. Любов і самотність	Образ: самотній місяць на нічному небі як у своїй обителі, приковує погляди і викликає любов, хоч і самотній Символ інтровертованої самотньої людини, яка, тим не менш, користується увагою багатьох людей	
25	Загадковість і містичність власного образу. Чорний колір як ознака елегантності	Образ: містичний, загадковий образ Символ непізнаності та елегантності	
30	Життя у його різноманітних та суперечливих проявах	Образ: людина, яка знаходить і втрачає, але продовжує жити Символ діалектичного ставлення до життя	
34	Різнманітні аспекти особистості. Потреба ловити магію конкретного моменту	Образ: Безстрашна пташка, яке летить назустріч хвилям Символ руху до життя	
35	Прагнення до конгруентності у стосунках. Бажання розуміти себе	Образ: Роз'єднані частини себе, які потребують об'єднання Символ потреби у особистісній інтеграції	
36	Різність і рівність різних особистостей. Показуємо один одному лише образи себе	Образ: планети та мости між ними Символ взаємодії людей у суспільстві	
37	Порозуміння зі світом. Смісл страждань у світі. Різнманітні аспекти життя. Відповіді і рішення - в тобі	Образ: Планети, що шукають взаєморозуміння Символ пошуку взаєморозуміння між різними людьми	
41	Різні етапи та ситуації життєвого шляху. Любов до життя	Образ: дорога Символ життєвого шляху	
43	Поверхове нещире спілкування (заповнення собою ефіру). Поверховість зв'язків між людьми	Образ: радіоприймач, який реагує на побажання людей Символ обмеженого спектру реакцій на потреби інших	
44	Неповна міра життя у теперішньому моменті. Минулисть життя	Образ: «ідуть роки, а я ще тут» Зображення проблеми вчасних усвідомлення та реалізації важливих життєвих речей	
47	Блазень як роль і блазень як особистість. Вибір істинного шляху	Образ: Блазень на перехресті трьох доріг Символ нездійсненого вибору та невідкритої власної сутності	
49	Неприйняття традиційної буденності	Образ: «своє цифрове Аматарасу» Символ кращого маленького світу у великому світі, який не подобається	
1в	Усвідомлення свого шляху. Сумніви у правильності вибору шляху («Але не знаю, чому я досі тут»)	Образ: людина, не впевнена у правильності свого шляху Символ особи, яка не впевнена, що потрапила туди, куди хотіла	
2в	Труднощі самоідентифікації. Пошук смислу	Образ: «заплутане маленьке кошеня», яке не знає, «чи воно кошеня, чи левеня, чи лисеня, чи кроленя» Символ розмитості ідентичності	
4в	Любов до суперечливих речей. Нелюбов до крайнощів. Вибір того, що любити	Образ: Принцеса, яка обирає, кого і що їй любити Символ перебірливості у стосунках з людьми, прагнення обрати найкращого	
7в	Стосунки з коханим	Образ: романтичний образ дівчини, яку повинен знайти коханий Зображення себе самої	
8в	Бути собою. Прислуховуватись до своїх бажань	Образ: «Запитую себе щомиті, чи цього я насправді хочу, і роблю це лише тоді, коли чую ствердну відповідь» Зображення орієнтація на власні бажання	
18 в	Дорога до своєї мети, яка поки що невідома. Знання – це все!	Образ: Людина, що йде по пустелі, пливе по морю, прямуючи до мети, яку ще не знає Символ шляху до мети, яку треба знайти на цьому шляху	
25 в	Важливість актуального моменту	Образ: в гонитві за чимсь другорядним забуваєм про головне Зображення неправильного життя	
28 в	Пошук свого шляху. Впевненість у тому, що все буде добре	Образ: мандрівник на роздоріжжі Символ людини у пошуку свого життєвого шляху	

7	Рух вперед, по своєму життєвому шляху. Рішучість у подоланні перешкод	Образ: людина, що йде впевнено своїм шляхом Зображення життєвого шляху	Л Ю Д И Н А
16	Важливість випробувань і важких переживань для осягнення краси та щастя світу. Очікування і терпіння як ресурс	Образ: шлях до краси та щастя через випробовування Символ біди і нещастя символізують засіб відкриття краси і щастя	
20	Переживання з приводу майбутнього. Потреба у допомозі інших	Образ: людина у думках про майбутнє Зображення майбутнього, що тривожить	
28	Особистісна багатогранність. Ранимисть та захист від неї у вигляді замкненості та обережності	Образ: Кольорова палітра з усіма кольорами, прихована від сторонніх поглядів Символ захищеного внутрішнього світу	
29	Вираз невдоволення і сарказму	Образ: людина виконує беззмислову роботу за чиясь вказівкою Символ зовнішнього прийняття з внутрішнім протестом	
31	Власне психічне здоров'я, яке порушується. Втрата зв'язків з близькими людьми. Втрата надії	Образ: «стікаючи по стіні, задаєшся питанням «Чому все так?» забуваю, що зі мною у партію грає не фізичний біль, а психосоматика», і я ризикую програти їй, якщо не встигну змінити тактику. Міцніше тримаю простирadlo спогадів про щасливе щасливе, боячись, що воно щезне назавжди. Сьогодні життя з нами грає у твістер, прогинаючи так, що рвуться не зв'язки, а зв'язки з близькими» Символ боротьби з психічними проблемами, що відбивають хитку ситуацію стосунків, пошуку опори у минулому, агресивних життєвих обставин, які виявляються у втраті зв'язків з близькими людьми	У В И П Р О Б У
33	Боротьба незламного благородного лицаря з монстрами. Мрія про перетворення (стану русалкою)	Образ: Рицар, який б'ється з монстрами, що прикидаються людьми. «Перепливу криваву ріку і стану русалкою» Символ: битви з поганими людьми. Зміни способу життя	
6в	Внутрішня розірваність. Проблема внутрішньої єдності. Необхідність терпіти у важкі часи. Проблема вибору	Образ: життя, розірване на два фронти, як наша країна Символ внутрішньої неузгодженості	
9в	Страждання із-за прихованих емоцій. Вибірковість у спілкуванні	Образ: закритий корабель у плящі Символ труднощів саморозкриття і самореалізації	
11в	Негативні емоції з приводу спілкування з іншими. Надія на майбутнє та віра в себе як захисні стратегії. Злопам'ятство	Образ: Все одно, та не все одно щодо стосунків з іншими Зображення людини, що перебуває в некомфортному спілкуванні	
12в	Життєві випробування. Втрати	Образ: 1) «Уникнув падіння з круч, і сам став кручею» 2) «Вода додолу впала й розтіклася, даючи життя на світ, та не мені» Символ 1) перемоги у ситуації важких випробувань 2) жертви в ім'я свого народу	Н Я Х
14 в	Життя з прихованими емоціями. Вибірковість у спілкуванні	Образ: Закрита книга («я наче закрита книга») Символ людини з багатим внутрішнім світом, закритим від інших	
1	Внутрішня сутність, прихована під непоказною зовнішньою оболонкою	Образ: незвичайний фрукт, зовні непоказний, внутрішньо – солодкий і соковитий Символ прихованої внутрішньої сутності	
3	Сильна особистість, яка направляє інших. Нереалізований потенціал	Образ: великий і сильний морський кит мандрує по світу, направляє слабких; «хотів бути пташкою він би земною, але по природі не має він крил». Символ: сильної особистості з нереалізованими мріями	
4	Бути світлом у темряві	Образ: «квіти-вогні» на болоті Символ: прагнення бути кращою навіть у найнесприятливіших обставинах	
6	Здатність приймати, бути теплою та надихаючою	Образ: пухнаста хмара, яка зігріває і дарує комфорт Символ особистості, яка створює теплі та надихаючі стосунки	П О З И Т И В Н А
14	Міркування про необхідність ділитися душевним теплом. Знаходження смислу у даруванні душевних світла і тепла	Образ: Посмішка, що передається всьому світу і переростає у любов. Символ любові до світу	
24	Презентація своєї позитивності. Важливість стримування власного «негативу» у спілкуванні з іншими	Образ: вона зігріває світлих, нейтралізує темних Символ позитивного ставлення до світу	
32	Позитивна самопрезентація, самонахвалювання. Акцентування внутрішньої яскравості	Образ: Особлива яскрава квітка, яка світить яскравіше сонця Символ унікальної особистості з внутрішньою яскравістю	
3в	Роль щастя в житті людини. Необхідність дієвої підтримки своїх мрій	Образ: тепло душі Символ родинного та особистого щастя	
5в	Романтична берегиня, казкова фея, яка заспокоює душу	Образ: Берегиня таємниці і тиші, яка з'являється тоді, коли коханий відкриває себе для здійснення мрії Символ романтичної коханки	Л Ю Д И Н А
10в	Власна всесильність. Випадкова тема kota	Образ: Володар води Символ особистісної та фізичної могутності і сили	
13в	Я – сильна особистість, сильніший за інших. Вибір пріоритетів. Іду вперед.	Образ: людина на роздоріжжі не боїться піти не тим шляхом, оскільки «сам собі авторитет» Символ сильної та незалежної особистості, яка не боїться робити вибір	
15 в	Розповідь про себе як помічника, який є надією і світлом для слабких	Образ: добрий і сильний вогняний птах Лісафір, який зігріває своїм вогнем слабких Символ сильної та доброї особистості, яка допомагає іншим	
17 в	Людина, яка йде своїм шляхом Незламність натури, цілеспрямованість. Цінування краси рідного краю	Образ: Стрімко йду з серцем по натурі незламним, з короною на голові Символ особи, що впевнено йде по життю та користується прихильністю долі (корона на голові)	
21 в	Роль чоловіка у стосунках	Образ: Капітан і керманіч Символ традиційної (головної) ролі чоловіка у стосунках	Л Ю Д И Н А
27 в	Позитивна самопрезентація	Образ: грифон Символ поєднання різних рис: швидкості, розуму, доброти	

Продовження Таблиці 1.

8	Жити далі, незважаючи на важкі часи. Самозаспокоєння	Образ: незвідана місцевість Символ позитивного майбутнього	С О Ц І А Л Ь Н А Л Ю Д И Н А
48	Життя в рідному краї. Зв'язок з попередніми поколіннями	Образ: Свій шлях у своєму краї Символ життя на батьківщині	
16 в	Життєві перспективи. Наявність ресурсів для досягнення своїх цілей	Образ: людина, у якої все попереду Зображення себе у майбутньому	
19 в	Своя дорога. Майстер на всі руки. Інші не цінують, а використовують. Бажання бути собою, скинути маски	Образ: іду я тією дорогою, котру вибрав, і не зверну з неї Зображення свого життєвого шляху	
20 в	Треба жити чесно і правильно	Образ: простий хлопець Зображення себе самого	
22 в	Моє неідеальне життя Правильні вчинки	Образ: живу і каюся, і грішу Зображення неідеального, звичайного життя	
24 в	Звичайне життя: ліниось, посміхаюся, допомагаю, коли просять	Образ: «завичай на м'якому ліжку валяюся», «проте як почну, то вже не зупинюся» Зображення звичайного хлопця, який вміє і лінуватися, і працювати	
26 в	Ріст і його обмеження. Ресурс підтримки і збереження. Залежність від «коріння»	Образ: дерево, що тримається за коріння Символ людини, яку тримають ядерні цінності і смисли	

Примітка. У табл. 1 використано скорочення: Б – блок. У стовпці «№» позначено досліджуваних, літера «в» позначає досліджуваних з групи ВП, № без літери позначено досліджуваних з групи ЦП.

Параметри, за якими здійснювався аналіз нерелексивних міфопоетичних самоописів, це, насамперед, теми, які зустрічаються у текстах, а також використані образи та їх символічне значення. Подальший етап аналізу стосувався виокремлення інтенціональної спрямованості кожного тексту, яку ми визначали з врахуванням змісту використаних тем, образів та їх символічного або зображувального значення. Нарешті, заключним етапом аналізу було виокремлення смислових блоків, у які об'єднуються теми, образи та відповідні їм позиціонування себе засобами нерелексивних міфопоетичних самоописів.

Узагальнення різних тематичних категорій дало можливість виокремити 5 основних смислових блоків, різних за обсягом у різних групах досліджуваних. Проаналізуємо образно-символічний зміст та позиціонування досліджуваних у виокремлених блоках у різних групах. Для аналізу у межах кожного блоку використовуватимемо такі параметри: «частка тем», «частка образно-символічного вираження», «співвідношення «частка тем : частка образів» (для зручності у тексті позначатимемо його «ч:ч»); «автологічність-металогічність образів» («авто» та «мета») та відповідна «функція образу» (зображувальна/символічна). Ще одним змістовим параметром є «самопозиціонування» досліджуваних.

Коротко обґрунтуємо застосування перелічених параметрів. *Кількість тем у межах кожного смислового блоку по відношенню до кількості тем у всіх*

міфопоетичних самоописах тієї чи іншої групи («частка тем») демонструє легкість актуалізації різних аспектів самоопису, його смислової диференційованості. *Кількість образів у межах кожного смислового блоку по відношенню до загальної кількості образів у всіх міфопоетичних самоописах* тієї чи іншої групи («частка образів») виявляє можливості концентровано-го вираження певних ідей та принципів стосовно себе, а також доступний рівень символізації, який непрямо відбиває актуальну ситуацію зі «ступенями свободи» у формуванні та вираженні образу. Додатковий показник, який дозволяє судити про можливості образно-символічного вираження, це *співвідношення частки тем та частки образів у межах певного смислового блоку* («ч:ч»).

Оскільки образ може виконувати різні функції (зокрема, Arnheim (1969) виокремлює зображувальну, знакову та символічну функції), ми також визначали функції використаних образів у текстах. Слід зазначити, що у контексті аналізу міфопоетичних самоописів провідними виявились дві функції: *зображувальна та символічна*. У першому випадку образ є *автологічним*, тобто самозначущим, самодостатнім, наприклад, людина описує себе такою, якою вона є: «Я простий чесний хлопець. Інколи люблю лінуватися, але якщо треба, то можу працювати довго і важко». У другому випадку образ є *металогічним*: у ньому чуттєвий образ та ідея, яку він втілює, знаходяться у різних площинах. Створення та розуміння металогічного образу вимагає

певного узагальнення, а також виявлення принципу подібного узагальнення різних, на перший погляд, даних у смисловому відношенні явищ. Прикладом може бути образ сліпого художника, що розкриває ідею роботи психолога. Творчість сліпого художника та практична робота психолога поєднуються в ідеї результату діяльності, який творець не може побачити і оцінити безпосередньо. Образ сліпого художника у такому разі постає символом роботи психолога.

Самопозиціонування кожного досліджуваного визначалося на основі використаних ним тем, образів та їх зображувального/символічного значення. Цей параметр доповнює розуміння міфопоетичних самоописів досліджуваних: незважаючи на установку на нереклексивність самоопису, у створюваному Я-тексті, про який відомо, що він буде прочитаний принаймні однією людиною, відбивається певне самопозиціонування автора, його «Я-меседж» читачу. У міфопоетичному тексті таке самопозиціонування містить відбиток персональної міфології.

У табл. 2 наведено дані щодо зазначених параметрів.

У смисловому блоці «Рефлексивна людина» в групі ЦП частка від загальної кількості використаних у цій групі тем – 20.01%, у групі ВП – 8.75%. Частка образно-символічного вираження та відповідного позиціонування у групі ЦП – 30.00%, ч:ч – 1:1.5, у групі ВП – 10%, ч:ч – 1:1.14, тобто кількість образів, за допомогою яких досліджувані позиціонували себе у нереклексивних міфопоетичних текстах, в групі ЦП є істотно вищою. Образи у групі ЦП є більш різноманітними; більшою є частка металогічних образів: 13 образів у блоці – металогічні, 2 – автологічні (13:2). Наприклад, для сим-

волізації роботи психолога використано образи сліпого художника та відьми, яка уміє лікувати печаль і малює троянди; руху до мудрості – образ людини, що йде через ліс і день до місяця ночі; смислового тупика – образ людини, яка йде крутими сходами по колу і приходить у те саме місце; нереалізованості справжніх цінностей – образи незатишного палацу та маски, під якою немає обличчя; позиції спостерігача та аналітика – образи пташки, яка піднялась вгору та спостерігає звисока за тим, що відбувається внизу, та міфічної істоти, яка сидить високо в горах і спостерігає, тощо. У групі ВП у цьому блоці зафіксовано 2 образи з використанням металогічних засобів: для символізації розумного начала використано образ мудреця у хатині поряд з лісом; непізнаного життя – образ книги життя, листаючи яку, знаходиш себе. Також використано 1 автологічний образ. Співвідношення – 2:1.

Досліджувані групи ЦП позиціонують себе в межах даного смислового блоку таким чином (самопозиціонування кожного досліджуваного визначалося на основі використаних ним тем, образів та їх зображувального або символічного значення; у поданих нижче переліках визначених нами варіантів самопозиціонування їх розміщено у тексті у відповідності до порядку згадування у табл. 1):

Я - скромна непомітна людина, яка є у той же час унікальною
Я - людина, що йде своїм шляхом та прагне пізнання суті
Я - людина, яка усвідомлює себе у часі
Я займаю позицію спостерігача
Мені важливо просуватись у бік мудрості
Я - психолог, який розуміє невидиму частину своєї роботи та уникає видимої непотрібної (не дає порад)
Я володію даром лікувати емоції інших
Я - рефлексивна особистість з усвідомлюваною різноманітністю почуттів, яка прагне знайти опору всередині себе
Я - людина, яка розмірковує про різні долі
Я розмірковую про особистісну суб'єктивність як інструмент подолання хаосу

Таблиця 2.

Кількість тем та образів в межах смислових блоків у групах ЦП та ВП

Блок	Частка тем		Частка образів		Ч:ч у ЦП	Ч:ч у ВП	Авто ЦП	Мета ЦП	Авто ВП	Мета ВП
	ЦП (у %)	ВП (у %)	ЦП (у %)	ВП (у %)						
Рефлексивна людина	20.01	8.75	30.00	10.00	1:1.5	1:1.14	2	13	1	2
Людина у розвитку та пошуку	36.84	35.59	38.00	26.66	1:1.03	1.33:1	2	17	3	5
Людина у випробуваннях та проблемах	25.27	24.43	14.00	16.66	1.8:1	1.5:1	2	5	1	4
Позитивна людина	14.72	13.91	14.00	26.66	1.05:1	1:1.92	0	7	0	8
Соціальна людина	3.16	17.32	4.00	20.00	1:1.27	1:1.15	0	2	1	5

Я – творець свого осмисленого життя
Я – людина, яка «зверху» спостерігає та аналізує життя
Я – людина, яка цікавиться процесом пізнання

У групі ВП в межах аналізованого блоку само-
позиціонування таке:

Я – людина, яка цінує мудрість
Я – хлопець з різноплановими інтересами, хоча вважає себе
звичайним, пізнаю себе і життя
Я – людина, яка розуміє значення міфологічного змісту для
мислення сучасної людини

Частка від загальної кількості використаних
тем в межах смислового блоку «**Людина у розвитку та**
пошуку» в обох групах є найбільшою, у порівнянні з
іншими блоками, причому в групах ЦП та ВП вона при-
ближно однакова – 36.84% (ЦП) та 35.59% (ВП). У той
же час, частка образно-символічного вираження та від-
повідного позиціонування у групі ЦП істотно вища, ніж
у групі ВП: 38.00 % та 26.66% відповідно. Ч:ч у групі
ЦП становить 1:1.03, а у групі ВП – 1.33:1. Така дис-
пропорція тем та застосованих для їх розкриття образів
у групі ВП свідчить про певні труднощі символізації,
які, імовірно, пов'язані не з меншою значущістю цього
смислового блоку для учасників цієї групи, а радше з
проблемними аспектами цих життєвих аспектів. Остан-
нє може бути відбиттям способу життя осіб цієї групи,
який передбачає більшу визначеність,
«детермінованість» зовнішніми умовами, правилами та
ситуаціями. Також відзначено відмінності у співвідно-
шенні металогічних та автологічних образів: у групі ЦП
металогічних образів – 17, автологічних – 2 (17:2). У
групі ВП металогічних образів – 5, автологічних – 3
(5:3), що, очевидно, також підтверджує труднощі сим-
волізації щодо тем блоку «**Людина у розвитку та пошу-**
ку» у цій групі.

У групі ЦП використано образи: польоту пта-
хів, що символізує пошук нового та зняття обмежень
існуючого; шляху до зірок як символу життєвого шля-
ху; пташки, яка довго сидить у гнізді, бо боїться вилі-
тати, а коли наслідуються полетіти, її ловить чорний кіт
– символу «відкладеного» життя; самотнього місяця на
нічному небі, який приковує погляди і викликає любов,
хоч і самотній – символу інтровертованої самотньої
людини, яка, тим не менш, користується увагою бага-
тьох людей; безстрашної пташки, яка летить назустріч
хвилям – символу руху до життя; планет та мостів –
символу пошуку взаєморозуміння між різними людьми;
базня на перехресті трьох доріг – символу нездійсне-

ного вибору та невідкритої власної сутності; фрагмен-
тарні, незавершені образи-відчуття, передані словами з
різних мов як символ розрізнених аспектів буття, тощо.
У групі ВП використано такі металогічні образи: люди-
ни, не впевненої у правильності свого шляху – символу
особи, яка не впевнена, що потрапила туди, куди хотіла;
заплутаного маленького кошеняти, яке не знає, «чи во-
но кошеня, чи левеня, чи лисеня, чи кроленя» – символу
розмитості ідентичності; принцеси, що обирає, кого і що
їй любити як символу перебірливості у стосунках; лю-
дини, що йде по пустелі, пливе по морю, прямуючи до
мети, яку ще не знає – символу шляху до мети, яку тре-
ба знайти як символу людини у пошуку свого життєво-
го шляху.

Досліджувані групи ЦП позицінують себе в
межах даного смислового блоку наступним чином:

Я – сама собі незрозуміла, прагну до самопізнання
Я – людина у пошуку
Я – людина, яка орієнтована на взаєморозуміння і компле-
ментарність
Я – людина, яка усвідомлює нескінченність
Я – людина, яка шукає відповіді на складні життєві пи-
тання
Я – людина, яка вирішує проблему «летіти чи прозябати у
гнізді»
Я – постмодерна, багатоаспектна «розірвана» особис-
тість
Я – людина у світі природи, усвідомлюю її мудрість
Я – загадкова, містична та елегантна
Я – людина у пошуку, яка справляється з викликами
Я – людина, яка не боїться жити повним життям
Я – людина, що прагне до особистісної інтеграції
Я – людина, яка усвідомлює зв'язки між різними людьми
Я – людина, яка шукає взаєморозуміння всіх зі всіма
Я – людина, яка приймає життя у його різноманітних
проявах
Я схожий на ре-актора, але я актор
Я – людина, яка живе минулим та майбутнім, але не тепе-
рішнім
Я – особа, яка грає роль базня, поки не визначилась з іс-
тинним шляхом
Я – людина, яка побудувала для себе кращий світ

У групі ВП самопозиціонування виглядає так:

Я – особистість, яка перебуває у невизначеній та некомфо-
ртній ситуації
Я – людина, яка шукає відповідь на питання, хто вона
Я – дівчина, яка знає собі ціну і не розтрачує себе на дріб-
ниці
Я – загадкова дівчина, яку може знайти майбутній коханий
за умови його вірності, поваги і доброти
Я – людина, яка робить тільки те, чого хоче, оскільки вва-
жає важливим бути самою собою
Я – людина, яка йде до невідомої мети та вірить в значення
знань
Я – людина, яка цінує життя у теперішньому моменті
Я – людина, яка шукає свій шлях та вірить у те, що знайде
його

Частка від загальної кількості використаних
тем в межах смислового блоку «**Людина у випробу-**
ваннях та проблемах» складає приблизно чверть в
обох групах: 25.27% (ЦП), 24.43% (ВП). Звертає на себе
увагу те, що частка образно-символічного вираження в

обох групах за цим блоком менша, ніж частка від загальної кількості використаних тем: у групі ЦП – 14.00%, а у групі ВП – 16.66%; а ч:ч у групі ЦП – 1.8:1, а у групі ВП – 1.5:1. Кількість образів при цьому відповідає кількості осіб, темами та образами яких сформовано даний смисловий блок, тобто специфічним є саме співвідношення кількості тем та образів. Отже, досліджувані, у нерелексивних міфопоетичних самоописах яких переважає тематика проблем та випробувань, формулюють більше аспектів власної проблемності, аніж здатні їх символізувати та виразити. У групі ЦП металогічних образів – 5, автологічних – 2 (5:2). У групі ВП металогічних образів – 4, автологічних – 1 (4:1).

Досліджувані групи ЦП послуговувались такими образами: шляху до краси та щастя через випробування, на якому біди і нещастя символізують засіб відкриття краси і щастя; кольорової палітри з усіма кольорами, прихованої від сторонніх поглядів – символу захищеного внутрішнього світу; рицаря, який б'ється з монстрами, що прикидаються людьми, і мріє «переплисти криваву ріку і стати русалкою» – символу битви з поганими людьми. Найбільш виразним у цій групі є міфопоетичний самоопис, у якому створено яскравий образ страждання, що символізує боротьбу з психічними проблемами, які відбивають хитку ситуацію стосунків, пошуку опори у минулому, агресивних життєвих обставин, які виявляються у втраті зв'язків з близькими людьми: «стікаючи по стіні, задаєшся питанням «Чому все так?» забуваю, що зі мною у партію грає не фізичний біль, а психосоматика», і я ризикую програти їй, якщо не встигну змінити тактику. Міцніше тримаю простирадло спогадів про щасливе щасливе, боячись, що воно щезне назавжди. Сьогодні життя з нами грає у твістер, прогинаючи так, що рвуться не зв'язки, а зв'язки з близькими».

У групі ВП використано образи життя, розірваного на два фронти, «як наша країна» – символу внутрішньої неузгодженості; закритого корабля у пляшці – символу труднощів саморозкриття і самореалізації; закритої книги («я наче закрита книга») – символу людини з багатим внутрішнім світом, закритим від інших. Також використано образи, передані таким чином: «уникнув падіння з круч, і сам став кручею» – символу перемоги у ситуації важких випробувань; «вода додолу

впала й розтіклася, даючи життя на світ, та не мені» – символу жертви в ім'я свого народу.

Досліджувані групи ЦП позиціонують себе в межах даного смислового блоку наступним чином:

*Я - людина, що іде вперед, незважаючи на перешкоди
Я - людина, яка розуміє, що осягнення краси і щастя світу можливе тільки через страждання
Мене тривожить майбутнє
Я - складна, але вразлива людина, змушена захищати свій внутрішній світ
Я - зла особа, яка відкрито виражає невдоволеність ситуацією
Я - людина, що бореться з психічними наслідками негативних подій та нестабільних стосунків
Я - людина, що бореться з «монстрами» у вигляді людей, але мріє про спокійне життя
Я - дівчина-військова, у якій погано поєднуються різні її ролі*

У групі ВП самопозиціонування виглядає наступним чином:

*Я - замкнена особистість
Я - людина, яка не звертає увагу на образи з боку інших та надіється на краще у майбутньому завдяки вірі у себе та підтримці близьких
Я - герой, який жертвує собою для щастя свого народу
Я - людина, що відкривається лише найближчим*

Частка від загальної кількості використаних тем в межах смислового блоку «Позитивна людина» в групах ЦП та ВП приблизно однакова – 14.72% (ЦП), 13.91% (ВП). У той же час, частка образно-символічного вираження та відповідного позиціонування у групі ВП істотно вища, ніж у групі ЦП (26.66 % та 14.00% відповідно) та у порівнянні з часткою від загальної кількості використаних у групі ВП тем (26.66% та 13.91%), тобто образне наповнення цього смислового блоку у групі ВП є вищим, ніж тематичне наповнення, у той час як у групі ЦП ці параметри приблизно однакові. Ч:ч у групі ЦП становить 1.05:1, а у групі ВП – 1:1.92. Тематика «позитивної людини», таким чином, у групі ВП є дещо менш нюансованою, у порівнянні з емоційною значущістю, яка опосередковано відбивається у продукуванні металогічних образів, яких у цій групі в абсолютному вираженні навіть більше, ніж у групі ЦП, незважаючи на меншу кількість осіб, що увійшли до цієї групи. У групі ЦП металогічних образів – 7, автологічних – 0 (7:0). У групі ВП металогічних образів – 8, автологічних – 0 (8:0).

У групі ЦП використано образи незвичайного фрукта, зовні непоказного, внутрішньо – солодкого і соковитого, який символізує приховану внутрішню сутність; великого і сильного морського кита, що мандрує світом і направляє слабких («хотів бути пташкою він би земною, але по природі не має він крил»), який

символізує сильну особистість з нереалізованими мріями; «квітів-вогнів» на болоті як символу прагнення бути кращою навіть у найнесприятливіших обставинах; пухнастої хмари, яка зігріває і дарує комфорт – символу особистості, яка створює теплі та надихаючі стосунки; посмішки, що передається всьому світу і переростає у любов, – символу любові до світу; тієї, хто зігріває світлих, нейтралізує темних, – символу позитивного ставлення до світу; особливої яскравої квітки, яка світить яскравіше сонця, – символу унікальної особистості з внутрішньою яскравістю.

У групі ВП у межах цього блоку використано образи тепла душі як символу родинного та особистого щастя; берегині таємниці і тиші, яка з'являється тоді, коли коханий відкриває себе для здійснення мрії, – символу романтичної коханки; Володаря Води – символу особистісної та фізичної могутності і сили; людини на роздоріжжі, яка не боїться піти не тим шляхом, оскільки «сама собі авторитет» – символу сильної та незалежної особистості, яка не боїться робити вибір; доброго і сильного вогняного птаха Лісафіра, який зігріває своїм вогнем слабких – символу сильної та доброї особистості, яка допомагає іншим; хлопця, що «стрімко йде з серцем по натурі незламним, з короною на голові» – символу особи, що впевнено йде по життю та користується прихильністю долі (корона на голові); капітана і керманіча – символу традиційної (головної) ролі чоловіка у стосунках; грифона – символу поєднання різних рис: швидкості, розуму, доброти.

Досліджувані групи ЦП позиціонують себе в межах даного смислового блоку наступним чином:

*Я - внутрішньо позитивна особистість
Я - особистість, що поєднує доброту і силу та приймає
власну природу
В мені завжди є світло
Я - особа, яка створює теплі та надихаючі стосунки
Я - людина, що посилає світу любов
Я - людина, яка своїм світлом зігріває інших
Я - яскрава особистість, яка сяє внутрішнім сяйвом*

Самопозиціонування у групі ВП таке:

*Я - людина, яка прагне до щастя і вважає, що його треба
наближати своїми діями
Я - красуня-дівчина, що здатна принести щастя та спокій
Я - сильна людина, яка всім управляє
Я - сильна особистість, яка здатна робити і змінювати
вибори
Я - сильна і добра людина, яка допомагає слабшим
Я - людина, що впевнено йде по життю та користується
прихильністю долі
Я - справжній чоловік
Я - людина з гарними особистісними рисами: швидкий,
розумний, добрий*

Частка від загальної кількості використаних

тем в межах смислового блоку «Соціальна людина» в групах ЦП та ВП є різною: у групі ЦП вона становить 3.16%, у групі ж ВП вона значно вища: 17.32%. Аналогічним чином відрізняються й частки образно-символічного вираження та відповідного самопозиціонування: у групі ЦП – 4.00 %, а у групі ВП – 20.00%. Ч:ч у групі ЦП становить 1:1.27, а у групі ВП – 1:1.15. Такі відмінності у тематичному та образному наповненні міфопоетичних самоописів у двох групах можуть бути пояснені різним рівнем орієнтації на соціальну нормативність, який, очевидно, у групі ВП є вищим. У групі ЦП у цьому блоці використано образи незвіданої місцевості як символу позитивного майбутнього та «свого шляху у своєму краї» як символу життя на батьківщині. У групі ВП використано переважно образи, які виконують не символічну, а зображувальну функцію: людини, у якої все попереду – зображення себе у майбутньому; себе на шляху («іду я тією дорогою, котру вибрав, і не зверну з неї») – зображення свого життєвого шляху; простого хлопця – зображення себе самого; образу, вираженого словами «живу і каюсь, і грішу» – зображення неідеального, звичайного життя; образу себе, вираженого словами «зазвичай на м'якому ліжку валяюсь», «проте як почну, то вже не зупинюсь» – зображення звичайного хлопця, який вміє і лінуватися, і працювати. Лише один образ в межах цього блоку у групі ВП виконує символічну функцію: дерева, що тримається за коріння, як символу людини, яку «тримають» ядерні цінності і смисли.

У групі ЦП металогічних образів – 2, автологічних – 0 (2:0). У групі ВП металогічних образів – 1, автологічних – 5 (1:5). Досліджувані групи ЦП позиціонують себе в межах даного смислового блоку наступним чином:

*Я - людина, якій треба навчитись з надією переживати
важкі часи
Я - людина, яка пам'ятає про свої корені*

У групі ВП самопозиціонування виглядає наступним чином:

*Я - людина, у якої попереду все хороше
Я - проста людина, яка йде своїм шляхом, незважаючи на
реакції інших людей
Я - простий хлопець, який живе правильно і чесно
Я - звичайний неідеальний хлопець, який коли треба, вчиняє
правильно
Я - простий добрий хлопець, в міру лінивий, але якщо тре-
ба, то працюю без зупинки
Я розмірковую про цінність та обмеження «коріння» у
житті людини*

Як бачимо, аналіз нерелексивних міфопоетичних самоописів виявляє більш диференційовано аспекти уявлення про себе студентів-психологів.

Висновки. Спираючись на міфосемантичні концепції мови та культурогенезу, в структурі міфологічних уявлень про себе можна виокремити такі рівні (складові): міфосемантичний, міфопоетичний та міфонаративний. В центр уваги даної частини емпіричного дослідження поміщено міфосемантичний та міфопоетичний рівні. Міфосемантичне уявлення про себе являє собою дословесний, дорефлективний рівень граничних образів, відчуттів та інтуїції стосовно себе. Міфопоетичний рівень уявлення про себе – це «територія» уявлення про себе, вільна від рефлективного огранювання, така, яка послуговується лише власним, незапозиченим «поетичним тезаурусом» (Лобок, 2001), індивідуальною лексикою, мовною пластикою – унікальною поетикою живої мови, вільною від зовнішніх норм та стандартів.

Дослідження міфосемантичного уявлення про себе студентів, які навчаються за спеціальністю «психологія», дозволило виявити актуалізацію таких груп образів: 1) людини у різних ситуаціях та комбінаціях елементів: серед них – образи звичайної людини, людини у поєднанні з природним явищем, людини у поєднанні з предметами, людини, розділеної навпіл на нетотожні частини, принцеси, блазнів; 2) дороги, різних доріг, роздоріжжя; 3) міфічних істот: серед них – образи класичних і оригінальних міфічних істот; 4) тварин та рослин: серед них – образи звичайних тварин, незвичайних тварин та рослин; 5) птахів: серед них – образи птахів у польоті, у гнізді, спостерігачів зверху; 6) абстрактні символи; 7) нечастотні оригінальні образи.

Міфопоетичні самоописи студентів-психологів за параметрами тематичного та образно-символічного наповнення, а також відповідного самопозиціонування утворюють 5 смислових блоків, нерівномірно представлених у досліджуваних групах. За обсягом тем найбільшим в обох групах є блок «Людина у розвитку та пошуку»; при цьому у групі ВП відмічаються труднощі символізації у межах цього блоку. Найменшим у групі ВП є блок «Рефлективна людина», у групі ЦП – «Соціальна людина». За образно-символічним наповненням блок «Рефлективна людина» у групі ЦП є другим за обсягом,

а у групі ВП – найменшим. Блок «Соціальна людина» за образно-символічним наповненням представлений у групі ЦП найменше, у той час, як у групі ВП він – другий за обсягом після блоків «Людина у розвитку та пошуку» та «Позитивна людина». При цьому частка співвідношення металогічних та автологічних образів у цьому блоці у групі ВП становить 1:5, тобто образи виконують переважно зображувальну, а не символічну функцію. За блоком «Людина у випробуваннях та проблемах» у групі ЦП відзначається переважання частки тем над часткою продукованих образів. Розбіжності в тематичному та образно-символічному наповненні смислових блоків відображають певну обмеженість символізації щодо проблемних для особистості тем.

Міфосемантичний та міфопоетичний компоненти уявлення про себе студентів-психологів співвідносяться як менш та більш диференційовані його складові, які репрезентують малоусвідомлювані особистісні смисли, життєві орієнтири та їх специфіку у досліджуваних; в них відбиваються насамперед аспекти особистісної і професійної ідентифікації та вибору життєвого шляху.

Перспективи подальших розвідок. До перспектив дослідження міфологічної складової уявлення про себе студентів-психологів можемо віднести аналіз міфонаративного рівня особистості студентів-психологів, який ми плануємо подати у наступній публікації.

References:

- Arlow, J. A. (2018). Fantasy, Memory, and Reality Testing. *The Psychoanalytic Quarterly*, 87:1, 127-148, doi: 10.1080/00332828.2018.1424443.
- Aloairdhi, N. M. & Kahlaoui, N. (2020). Linguistic, Cognitive, and Psycholinguistic Perspectives on Metaphors. *Theory and Practice in Language Studies*, 10 (9), 1078-1085. <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.1009.10>.
- Arnheim, R. (1969). *Visual thinking*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Boshra, V. (2016). *Getting the Feel of Therapy: Understanding Therapists' Views and Experiences Regarding Social-Emotional Skills in Practice. Doctor's thesis*. Albany.
- Brenner, H. (1988). The self-understanding of the psychotherapist. *The Humanistic Psychologist*, 16(1), 140-152. <https://doi.org/10.1080/08873267.1988.9976815>

- Brooks L. M. (2016). Understanding Motherhood: Through a Woman's Personal Myth. *Doctoral dissertation*. Carpinteria. Available from ProQuest Dissertations & Theses database. (UMI No. 10250831)
- Chudova, N. V. (1999). Mifologicheskaya sostavlyayushchaya obraza Ya [The mythological component of the self-image]. *Psikhologicheskij zhurnal – Psychological journal*, 20(5). 45-50.
- Gucol, S. Ju. (2015). Psihologija mifoporozhdenija v sovremennoj kul'ture [Psychology of myth-building in contemporary culture]. *Doctor's thesis*. Kiev [in Russian].
- Hendricks, R. K., Bergen, B. K., & Marghetis, T. (2018). Do metaphors move from mind to mouth? Evidence from a new system of linguistic metaphors for time. *Cognitive Science*, 42, 2950-2975. doi: 10.1111/cogs.12693.
- Hernández-Varas E., Encinas F.J.L., & Suárez M.M. (2019). Psychological capital, work satisfaction and health self-perceptions predictors of psychological wellbeing in military personnel. *Psicothema*, 31(3), 277-283. doi: 10.7334/psicothema2019.22.
- Kalmykov, H. (2017). Dyskursyvnyi vplyv yak sposib realizatsii profesiino-movlennievoi diialnosti psykhologha [Discursive Influence in the Professional Speech Activity of an Individual Psychologist]. *East European Journal of Psycholinguistics*, 4(1), 86-99. doi: 10.5281/zenodo.829992 [in Ukrainian].
- Kelli, Dzh. A. (2000). *Teorija lichnosti. Psihologija lichnostnykh konstruktiv. [A theory of personality. The Psychology of Personal Constructs]*. SPb. [in Russian].
- Kobzar, O. (2013). Mifopoetychnyi analiz khudozhnogo tvorbu [Mythopoetic analysis of art work]. *Filolohichni nauky - Philological sciences*, 15, 16-23. Retrieved from: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3540/1/Kobzar.pdf> [in Ukrainian].
- Kozolupenko, D. P. (2009). Mifopojeticheskoe mirovospriiatie i mif: principy vzaimodejstviya i proyavleniya v kul'ture [Mythopoetic worldview and myth: principles of interaction and manifestation in culture]. *Voprosy kul'turologii – Issues of Culture Studies*, 6, 12-16. Retrieved from: https://www.elibrary.ru/download/elibrary_13033903_39979989.pdf [in Russian].
- Kolesnichenko, A. & Kharytska, S. (2020). Suchasnyi stan osmyslennia definitsii «mifopoetyka». [Modern state of mythopoetics definition comprehension]. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshcheykh navchalnykh zakladakh - Humanities education in technical higher educational institutions*, 41, 85-93. Retrieved from: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/42379> [in Ukrainian].
- Krasnyh, V. V. (2020). Arhaicheskie sloi soznaniya sovremennoj jazykovoy lichnosti (na primere bazovoj metafory zhidkost') [Archaic layers of consciousness of modern linguistic personality (a case study of the basic metaphor liquid)]. *Voprosy psiholingvistiki – Journal of Psycholinguistics*, 3(45), 70-84. doi: 10.30982/2077-5911-2020-45-3-70-84 [in Russian].
- Krupel'nickaja, L. (2020). Personal'nyj mif: filosofskie, psihologicheskie i psihoterapevticheskie aspekty [A personal myth: philosophical, psychological and psychotherapeutic aspects]. *Psikhologichnij chasopis – Psychological Journal*, 6(8), 24-35. <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.8.2> [in Russian].
- Leont'yev, D. A. (2004). Mirovozzreniye kak mif i mirovozzreniye kak deyatel'nost' [Worldview as a myth and worldview as an activity]. In V.I. Kabrin & O.I. Murav'eva (Eds.) *Mentalitet i kommunikativnaya sreda v tranzitivnom obshchestve - Mentality and communication environment in a transitive society* (pp. 11-29). Tomsk: Tomskiy gosudarstvennyy universitet [in Russian].
- Lobok, A. (1997). *Antropologija mifa. [Anthropology of Myth]*. Ekaterinburg: Bank kul'turnoj informacii [in Russian].
- Lobok, A. M. (2001). *Veroyatnostnyy mir [Probabilistic world]*. Yekaterinburg: Izd-vo AMB [in Russian].
- Losev, A. F. (1991) Dialektika mifa [Dialectic of Myth]. *Filosofiya. Mifologiya. Kultura – Philosophy. Mythology. Culture*. (pp. 21-186). Moscow: Politizdat [in Russian].
- Meshcheriakova, E.I. (2001) Personalnyi mif v psihologicheskom konsultirovanii [Personal Myth in Psychological Counseling]. *Doctor's thesis*. Tomsk [in Russian].
- Mihajlova, I. V. & Taskina, S. V. (2017). Samovosprijatie i kognitivnye osobennosti studentov s raznym sociometricheskimi statusami [Self-examination and cognitive features of students with different sociometric status]. *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta. Seriya: Psihologicheskie nauki - Bulletin of the Moscow State Regional University (Psychology)*, 4, 60-67. doi: 10.18384/2310-7235-2017-4-60-67 [in Russian].
- Nekrasova, Ye. V. (2011). Personalnyi mif kak sposob samoponimaniya [Personal Myth as a Means of Selfunderstanding]. *Vestnik NGU. Seriya: Psihologiya - Journal of NGU. Series: Psychology*, 5 (2), 23-27. Retrieved from: <https://lib.nsu.ru/xmlui/bitstream/handle/nsu/1380/02.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Russian].
- Samiilyk, S. (2016). Asotsiatyvnyi portret studentiv Ukrainy [An Associative Image of Ukrainian Student]. *East European Journal of Psycholinguistics*, 3(2), 82-91. doi: 10.5281/zenodo.267964 [in Ukrainian].
- Serkin, V. P. (2016). Izmenenie predstavlenij o sebe, svoem obraze mira i obraze zhizni pri perezhivanii jekstremal'noj situacii [Changing ideas of self, image of the world and lifestyle under experience in extreme situation]. *Social'nye i gumanitarnye nauki na Dal'nem Vostoke – The Humanities and Social Studies in the Far East*, 3(51), 174-183. Retrieved from: <https://publications.hse.ru/en/articles/198098106> [in Russian].
- Serkin, V. P. (2018). Metodologicheskie i organizacionnye voprosy razrabotki klientskogo psihoterapevticheskogo (konsultativnogo) mifa [Client psychotherapeutic myth: Methodological and organizational issues]. *Organizacionnaja psihologija – Organizational Psychology*, 1(1), 1-10. doi: 10.26907/2542-0419.2018.1.1.1-10 [in Russian].

zational Psychology, 8(4), 156-167. Retrieved from: [https://www.hse.ru/data/2018/12/29/1143006407/OrgPsy_2018_4\(8\)Serkin\(156-167\).pdf](https://www.hse.ru/data/2018/12/29/1143006407/OrgPsy_2018_4(8)Serkin(156-167).pdf) [in Russian].

Shann S. (2015). A mythopoetic methodology: storytelling as an act of scholarship. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 43(2), 128-142, doi: 10.1080/1359866X.2014.932334

Willer J. (2014). The Psychotherapist's Self and Relationships. *The Beginning Psychotherapist's Companion* (2nd ed., pp. 3-12). New York: Oxford University Press.

Liudmyla Krupelnyska

Sc.D. in Psychology (Doctor of Psychological Sciences), Acting Head of Department of Psychodiagnostics and Clinical Psychology, Faculty of Psychology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv (Ukraine)

Tetiana Kudrina

PhD in Psychology, Associate Professor of Department of Psychodiagnostics and Clinical Psychology, Faculty of Psychology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv (Ukraine)

MYTHOSEMANTIC AND MYTHOPOETIC COMPONENTS OF STUDENTS-PSYCHOLOGISTS' SENSE OF THEMSELVES

ABSTRACT

The study involved 85 students of Taras Shevchenko National University of Kyiv, majoring in "psychology" and "military psychology"; the average age is 21.9 years. A qualitative and quantitative analysis of sense of self which is represented in the drawings and non-reflexive mythopoetic self-descriptions. The method of content analysis was used to analyze the themes and figurative and symbolic content of texts. Mythosemantic and mythopoetic components of the students-psychologist's sense of themselves are correlated as less and more differentiated its components, which represent poorly perceived personal meanings, life landmarks and their specificity in the subjects. They primarily reflect aspects of personal and professional identification and choice of life path. It was found that mythopoetic self-descriptions of students-psychologists in terms of thematic and figurative-symbolic content, as well as the corresponding self-positioning, form five semantic blocks, unevenly represented in the studied groups.

In terms of thematic coverage, the largest semantic block in both the group of students-civil psychologists (CP) and the group of students-military psychologists (MP) is "Person in development and search". At the same time in

the group of MP difficulties of symbolization within this block are noted. The smallest block in the group MP is "Reflexive person", and in the group CP it is "Social person". In terms of its figurative and symbolic content, the "Reflexive person" block in the GP group is the second largest, but in the EP group it is the smallest. In terms of its figurative and symbolic content, the block "Social person" is less represented in the CP group, while in the MP group it is the second largest after the blocks "Person in development and search" and "Positive person". At the same time, the ratio of metalogical and autological images in this block in the MP group is 1:5, that is, the images perform primarily a pictorial rather than symbolic function. For the block "Person in trials and problems" in the CP group, the prevalence of the proportion of themes over the proportion of produced images is noted. Discrepancies in thematic and figurative and symbolic content of semantic blocks may reflect a certain limitation of symbolization on topics that are problematic for an individual.

The sense of themselves is increasingly specified in the CP by aspects of reflexivity and personal development, and in the MP by aspects of social normativity and positivity.

Key words: mythosemantic component, mythopoetic component, students-psychologists, sense of themselves, non-reflective mythopoetic self-descriptions, themes, semantic blocks, images.

Крупельницкая Людмила

Доктор психологических наук, и.о. заведующего кафедры психодиагностики и клинической психологии факультета психологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко, г. Киев (Украина)

Кудрина Татьяна

Кандидат психологических наук, доцент кафедры психодиагностики и клинической психологии факультета психологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко, г. Киев (Украина)

МИФОСЕМАНТИЧЕСКАЯ И МИФОПОЭТИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩИЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ О СЕБЕ СТУДЕНТОВ-ПСИХОЛОГОВ

АННОТАЦИЯ

В исследовании приняли участие 85 студентов Киевского национального университета имени Тараса Шевченко, обучающихся по специальностям «психология» и «военная психология»; средний возраст – 21,9 лет. Осуществлен качественный и количественный

ный анализ представлений о себе, представленных в форме рисунков и нерелексивных мифопоэтических самоописаний. Для анализа тем и образно-символического содержания текстов использовался метод контент-анализа.

Показано, что мифосемантический и мифопоэтический компоненты представления о себе студентов-психологов соотносятся как, соответственно, менее и более дифференцированные его составляющие, которые представляют малоосознаваемые личностные смыслы, жизненные ориентиры и их специфику у испытуемых; в них отражаются, прежде всего, аспекты личностной и профессиональной идентификации и выбора жизненного пути. Мифопоэтические самоописания студентов-психологов по параметрам тематического и образно-символического наполнения, а также соответствующего самопозиционирования образуют пять смысловых блоков, неравномерно представленных в исследуемых группах.

По тематическому охвату, самым большим в обеих группах – и студентов - гражданских психологов (ГП), и студентов - военных психологов (ВП) – является блок «Человек в развитии и поиске», при этом в группе ВП отмечены трудности символизации в пределах этого блока. Наименьшим в группе ВП является «Релексивный человек», в группе ГП – «Социальный человек». По образно-символическому наполнению, блок «Релексивный человек» в группе ГП является вторым, а в группе ВП – наименьшим. Блок «Социальный человек» по образно-символическому наполнению представлен в группе ГП меньше в то время, как в группе ВП он – второй по величине после блоков «Человек в развитии и поиске» и «Позитивный человек». При этом соотношение металолических и автолических образов в этом блоке в группе ВП составляет 1:5, то есть образы выполняют преимущественно изобразительную, а не символическую функцию. По блоку «Человек в испытаниях и проблемах» в группе ГП отмечается преобладание доли тем над долей продуцируемых образов. Расхождения в тематическом и образно-символическом наполнении смысловых блоков могут отражать определенную ограниченность символизации по проблемным для личности темам.

Представление о себе у ГП специфицированы в

большей мере аспектами релексивности и личностного развития, а у ВП – аспектами социальной нормативности и позитивности.

Ключевые слова: мифосемантическая составляющая, мифопоэтическая составляющая, студенты-психологи, представление о себе, нерелексивные мифопоэтические самоописания, темы, смысловые блоки, образы.

How to cite (як цитувати):

Krupelnyska, L., Kudrina, T. (2021). MYTHOSEMAN-TIC AND MYTHOPOETIC COMPONENTS OF STUDENTS-PSYCHOLOGISTS' SENSE OF THEMSELVES. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 7 (9), 7 - 22. <https://doi.org/10.31108/1.2021.7.9.1> [in Ukrainian]

Дата отримання статті: 21.06.2021

Дата рекомендації до друку: 21.08.2021

Дата оприлюднення: 30.09.2021